

# آیا تبدیل مجدد ایاصوفیه به مسجد به اردوغان کمک خواهد کرد

به قلم سونر چغابتای (/fa/experts/swnr-chghaptay-0/)

۱۰ ژوئیه ۲۰۲۰

همچنین دست‌یافتنی به

/ (English (/policy-analysis/erdogan-make-hagia-sophia-mosque-again-will-it-help-him

العربية (/policy-analysis/ardwghan-yhwwl-aya-swfy-aly-msjd-mjddaan-lkn-hl-syzz-dhik-shbyth/)

درباره نویسنده



سونر چغابتای (/fa/experts/swnr-chghaptay-0/)

سونر چغابتای هموند پژوهشی برنامه خانواده باير و مدير برنامه پژوهش مسائل ترکیه در انستیتو واشنگتن است



تحلیل کوتاه

## رئیس‌جمهور ترکیه ظاهراً بر تثبیت میراث خود و افزایش محبوبیتش نزد رای‌دهندگان همت گماشته است ولی این حرکت به احتمال زیاد به شهرت بین‌المللی ترکیه صدمه خواهد زد

در ۹ جولای شورای دولتی ترکیه تصمیم گرفت مصوبه کابینه در ۱۹۳۴ را مبنی بر تبدیل ایاصوفیه به موزه ملغی کند حکم این دیوان عالی در پی کارزاری پرحرارت از طرف دفتر رئیس‌جمهور رجب طیب اردوغان اعلام شد که برای تبدیل این بنا تقریباً ۱۵۰۰ سال استانبول به مسجد راه افتاده بود اصلاحیه قانون اساسی در سال ۲۰۱۰ به اردوغان اجازه داد تا اکثریت قضاات این شورا را تعیین کند و برای همین تصمیم شورا غافلگیرکننده نبود.

یکی از انگیزه‌های اردوغان این است که می‌خواهد با این کار روند تدریجی کاهش محبوبیت خود در میان هوادارانش را معکوس سازد ولی بعید است حاصل این تصمیم چیزی بیش از افزایش موقت محبوبیت برای او به همراه داشته باشد اما تأثیری که این اقدام اردوغان قطعاً به همراه خواهد داشت این است که شهرت بین‌المللی ترکیه را به عنوان یک جامعه باز با اکثریت مسلمان و در صلح با میراث مسیحی خود مخدوش خواهد کرد.

### از کلیسا به مسجد و موزه و برعکس

ژوستینین اول امپراتور بیزانس ایاصوفیه را به عنوان یک کلیسای جامع (کاتدرال) در سال ۵۳۷ میلادی بنا کرد سلطان محمد دوم عثمانی مدت کوتاهی پس از تصرف شهر در ۱۴۵۳ آن را به مسجد تبدیل کرد در ۱۹۳۴ در پی تجزیه امپراطوری عثمانی دولت مصطفی کمال آتاتورک بنای آن را به موزه بدل ساخت آتاتورک به عنوان معمار ترکیه نوین معتقد بود که بازکردن درهای این بنا به روی همگان باعث تحکیم انقلاب سکولار او خواهد شد و کمک خواهد کرد تا اسلام از حوزه دولت و فضای عمومی بیرون رانده شود.

ولی همان‌گونه که آتاتورک تقریباً یکصد سال قبل ایاصوفیه را «مسجدزدایی» کرد ظاهراً اردوغان می‌خواهد آن را دوباره به مسجد تبدیل کند تا انقلاب مذهبی خود را تقویت کند انقلابی که به شکلی پیوسته در دولت ترکیه و فضای عمومی بر اساس نسخه محافظه‌کارانه او از اسلام ظاهر شده است با توجه به اهمیت نمادین و عمیق استانبول در زندگی و کار اردوغان چنین حرکتی در این شهر برای اردوغان اهمیت ویژه‌ای دارد او سال ۱۹۵۴ در استانبول به دنیا آمد و با رسیدن به مقام شهرداری این شهر در ۱۹۹۳ وارد عرصه سیاسی و ملی شد و از این منصب به عنوان سکوی پرشی برای جایگاه فعلی خود یعنی قدرتمندترین رهبر منتخب در تاریخ ترکیه

استفاده کرد.

اردوغان سال‌هاست که برای تثبیت نقش ماندگار سیاسی و مذهبی خود در استانبول حامی اصلی مسجدسازی در این شهر بوده است. در مارس ۲۰۱۹ او ناظر افتتاح مسجد چملیکا بود که به طور غیررسمی با نام «مسجد اردوغان» یاد می‌شود. بنایی عظیم که بر تپه‌ای بلند برپا شده تا برای همیشه دورنمای دیدنی شهر را تغییر دهد. یکی دیگر از مساجد مورد حمایت اردوغان هم نزدیک به اتمام است که این یکی به شکل آزارنده‌ای در میدان تقسیم میدان اصلی استانبول واقع شده است. یعنی جایی که به طور تاریخی فاقد مسجد بوده است. تبدیل دوباره ایاصوفیه به یک عمارت اسلامی این سه‌گانه مساجد عظیم و میراث‌ساز را در شهر زادگاه او کامل خواهد کرد.

### ولی آیا این محبوبیت او را بیشتر خواهد کرد

کوشش اردوغان برای مسجدسازی آشکارا انگیزه‌های سیاسی دیگری هم دارد. او که رهبری بومی‌گرا و پوپولیست است مطمئن می‌خواهد با بهره‌برداری از جنجال ناشی از روند تبدیل ایاصوفیه به مسجد روایت قربانی‌شدن (مسلمانان) را که اغلب به خورد هوادارانش می‌دهد تقویت کند. در این مورد پیام او چیزی مانند این خواهد بود: «به چه جراتی این سکولارها می‌خواهند «آزادی» عبادت در ایاصوفیه را از ما مسلمانان متدین سلب کنند»

اما بعید است این راهبرد جواب دهد. از سال ۲۰۰۲ اردوغان عمدتاً با اتکا بر رشد اقتصادی نیرومند در بیش از یک دوجین انتخابات سراسری پیروز شده است. ولی وقتی در ۲۰۱۸ رکود اقتصادی پیش آمد میزان محبوبیت او شروع به ریزش کرد و در ۲۰۱۹ نامزدهای دستچین‌شده او در انتخابات شهرداری استانبول و شهرهای کلیدی دیگر شکست خوردند. حالا به خاطر همه‌گیری کرونا اقتصاد به رکودی دیگر دچار است و نظرسنجی‌ها حاکی از افت بیشتر محبوبیت اوست. بنابراین حتی اگر تغییر کاربری ایاصوفیه میزان حمایت از او را چند درصدی افزایش دهد بعید است این افزایش دوام داشته باشد و هیچ‌چیز جز رشد اقتصادی نمی‌تواند محبوبیت گسترده‌ای را که قبلاً از آن بهره می‌برد به او برگرداند.

### پیامدها در خارج

اگر تغییر کاربری این بنا به طور کامل اجرا شود صدمه‌ای جدی و احتمالاً جبران‌ناپذیر به شهرت بین‌المللی ترکیه وارد خواهد کرد. حفظ ایاصوفیه به صورت موزه مدت‌های مدید معرف گشودگی جامعه ترکیه بوده است. مهمتر از همه تمایل علنی این کشور برای پذیرش گذشته مسیحی خود شهروندان مسیحی‌اش و کشورهای همسایه خود که اکثریت مسیحی دارند. ایاصوفیه که پربازدیدترین بنا در میان گردشگران خارجی است از خیلی جهات برند جهانی ترکیه محسوب می‌شود.

برای مقامات در واشنگتن و دولت‌های متحد آمریکا که در جست‌وجوی بهترین راه برای منصرف‌کردن اردوغان از این روند مخرب هستند گفت‌وگوها با ترکیه به دلیل حساسیت‌های داخلی به موضوع ایاصوفیه چه‌بسا بهتر است به طور خصوصی انجام شود. ولی اگر دولت ترامپ تصمیم بگیرد علناً اظهار نظر کند باید بر سنت طولانی و پرافتخار ترکیه در رواداری مذهبی تأکید کند و آنکارا را به اجتناب از گام‌هایی تشویق کند که این سنت را تضعیف می‌کند. همچنین باید مصرانه از ترکیه خواست که میراث چندفرهنگی ایاصوفیه را حفظ کند و امکان دسترسی عمومی به شمایل‌نگاری مسیحی آن را فراهم سازد و در نظر داشته باشد که در بیشتر دوران عثمانی این دسترسی وجود داشته است.

\*سونر چفاتای هموند خانواده بایر در انستیتو واشنگتن و مولف «امپراطوری اردوغان: ترکیه و سیاست خاورمیانه» (<https://www.erdogansempire.com/>) است.



RECOMMENDED



BRIEF ANALYSIS

## Iran Takes Next Steps on Rocket Technology

فوریہ ۲۰۲۲ ۱۱



Farzin Nadimi

[\(/policy-analysis/iran-takes-next-steps-rocket-technology\)](#)



BRIEF ANALYSIS

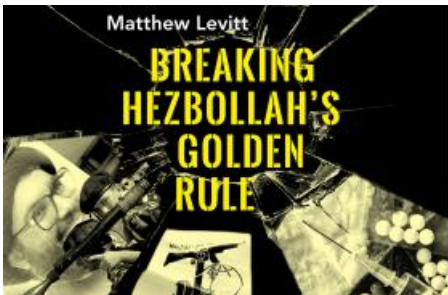
## Saudi Arabia Adjusts Its History, Diminishing the Role of Wahhabism

فوریہ ۲۰۲۲ ۱۱



Simon Henderson

[\(/policy-analysis/saudi-arabia-adjusts-its-history-diminishing-role-wahhabism\)](#)



ARTICLES & TESTIMONY

## Podcast: Breaking Hezbollah's Golden Rule

فوریہ ۲۰۲۲ ۹



Matthew Levitt

[\(/policy-analysis/podcast-breaking-hezbollahs-golden-rule\)](#)

TOPICS

[\(fa/policy-analysis/dmkrazy-w-aslah/\)](#) دمکراسی و اصلاح

[\(fa/policy-analysis/rb-w-aslam-syasy/\)](#) عرب و اسلام سیاسی

REGIONS & COUNTRIES

[\(fa/policy-analysis/trkyh/\)](#) ترکیہ